

AKIN KÖSTERELİOĞLU, M, OLUKÇU, E. (2019). Okul Yöneticilerinin Öğretimsel Liderlik Rollerini İle Öğretmenlerin Örgütsel Özdeşleşme Düzeylerinin Belirlenerek Aralarındaki İlişkinin İncelenmesi. Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi (ULED), *Cilt 2*(sayı), 2

Geliş Tarihi: 30.09.2019

Kabul Tarihi: 14.11.2019

OKUL YÖNETİCİLERİNİN ÖĞRETİMSSEL LİDERLİK ROLLERİ İLE ÖĞRETMENLERİN ÖRGÜTSEL ÖZDEŞLEŞME DÜZEYLERİNİN BELİRLENEREK ARALARINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ *

Meltem AKIN KÖSTERELİOĞLU**, Emrah OLUKÇU***

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, öğretmen algılarına göre okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rolleri ile öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeylerini, çeşitli değişkenler açısından inceleyerek okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rolleri ile öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeylerinin ilişkisini ortaya koymaktır. Bu sebeple araştırmanın modeli ilişkisel tarama modelidir. Araştırmaya Çorum il merkezinde bulunan 2013-2014 eğitim-öğretim yılı içerisinde görev yapan öğretmenler (n=400) katılmıştır. Öğretmen algılarına göre okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rolleri ile öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeylerinin ortalamalarını belirlemek için betimsel istatistikler olan aritmetik ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rolleri ile öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek için Spearman korelasyon analizi yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeyleri yüksek olup, okul yöneticilerinin de öğretimsel liderlik rollerini yüksek düzeyde sergilediklerini düşünmektedirler. Öğretmen algılarına göre okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rolleri ile öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeyleri arasında pozitif yönde, orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul yöneticisi, özdeşleşme, öğretimsel liderlik, örgütsel özdeşleşme

THE RELATIONSHIP BETWEEN SCHOOL MANAGERS' INSTRUCTIONAL LEADERSHIP ROLES AND TEACHERS' ORGANIZATIONAL IDENTIFICATION

ABSTRACT

The aim of this research is to prove, according to the teachers' perceptions, the relationship between the school managers' instructional leadership roles and degrees of teachers' organizational identification by analyzing in terms of various parameters. That's why, it was used relational search model as a research model. The teachers working in Çorum city centre in 2013-2014 academic year attended to the research. In their search, school managers' leadership behaviour scale was used to identify the level of acting of a school manager's educational leadership role. Arithmetic mean and standard deviation as figurative statistics were used to define the average of the degrees of the teachers' organizational identification and school managers' instructional leadership roles in terms of teacher sensations. Spearman correlation analysis was done to determine the relationship between the school managers' instructional leadership roles and the teachers' organizational identification.

According to the conclusions of the research, it is clearly seen that school managers have instructional leadership roles and teachers' organizational identification is in a high level. According to the teachers' perceptions, it was ascertained that there is a positive and moderate relationship between school managers' instructional leadership roles and the degree of the teachers' organizational identification.

Keywords: School manager, identification, instructional leadership, organizational identification

* Bu araştırma Emrah OLUKÇU tarafından Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırlanan Yüksek Lisans

** Doç.Dr. Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü mkostereli@hotmail.com

*** MEB Öğretmen emrahulukcu@hotmail.com

1.GİRİŞ

Bir toplumun değişimlere uyum sağlayabilmesi ve belirlediği vizyona ulaşabilmesi için örgütler kurulmuştur. Örgütler, belirli hedeflere ulaşabilmek için kurulan ve hedeflere ulaşıldığı oranda başarılı olan oluşumlardır. Örgütler bu hedefleri gerçekleştirmek ve rekabetçi dünya koşulları içerisinde sürekliliğini devam ettirebilmek için en önemli kaynaklarından biri olan “insan” ögesini aktif bir şekilde kullanmaktadır (Yıldız, 2013: 251).Toplumun ilerlemesinde, toplulukları oluşturan insan ögesinin gelişerek, etken ve üretken olması gereklidir. Bunun için kurulan örgütlerden birisi de eğitim-öğretim kurumlarıdır.

Eğitim ve öğretim, insanlığın tarihinde bir yer edinerek, toplumların meydana gelmesinde ve gelişmesinde çok büyük görevler almıştır. Eğitimin düzenli ve programlı bir şekilde uygulandığı örgütler okul olarak nitelendirilir (Döş, 2013: 268). Toplumun ayrılmaz bir parçası olan okullar, bir devletin gelecek kuşaklarının yetiştirildiği, gençlerin sosyalleştiği ve toplumsal olarak gelişmenin sağlandığı bir ortamdır.

Öğretim düzeninde yenilenme okulda başlamalıdır. Eğitim düzeninin etkin ve yeteri kadar varlığını sürdürebilmesi ve hedeflerine ulaşabilmesi, okul yönetiminin bir problemidir. Bu anlamda okul yöneticilerinin kurumu iyi yönetmeleri, personel ile örgütü özdeşleştirmeleri ve gençlerin her bakımdan gelişimini destekleyen öğretim ortamını sağlayacak bir lider olması gerekmektedir.

Liderlik, yönetim alanında çok fazla araştırma yapılan konulardandır. Liderler, bir grup bireyi belirli hedefler doğrultusunda bir araya getiren, grubu canlandırma, bilgi ve yeteneğini elinde bulunduran, ciddi kararlar alarak kurumun ilerlemesini sağlayan roller alırlar (Argon ve Mercan, 2009: 2). Lider, organizasyonu anlayarak çalışma biçimini şekillendiren sosyal mimardır. Liderlik, insanların davranış biçimlerini etkileme, yönlendirme ve yönetmektir (Bennis ve Nanus, 1985: 57). Liderliği işi başlatma ve düzenleme, eldeki görevleri yerine getirmeye odaklanma olarak iki temel faktörde açıklayabiliriz (Bass, 1990: 20). Liderlik, etkili etkidir (Argyris, 1976: 29). Liderlik ile ilgili ifadelerin hepsinde, liderliğin etkin bir kuvvet ile kurumu veya personeli ortak bir hedef için yönlendirdiği düşüncesi hâkimdir.

Okullardaki gelişmelerin, yeniliklerin gereken koşulları meydana getirebilmesi, eğitim reformlarının sürdürebilmesi etkili okul liderleri ile olmaktadır (Fullan, 2002: 16). Edmonds (1979) okul yöneticisinin öğretim programının hazırlanmasında, öğretmenlerin odaklanmasında ve öğrenci başarılarının değerlendirilmesi gibi önemli konularda daha aktif olmaları gerektiğini belirtmiştir (Hallinger, 1992: 2). Öğretimsel lider olarak okul yöneticisi eğitim kurumlarının görevini açıklama, öğretim müfredatı ve eğitimi idare etme, pozitif okul iklimi oluşturma süreçlerinden sorumlu kişidir (Sağır ve Memişoğlu, 2012: 3).

Örgütsel kurumlar içerisinde okullar, sosyal yapının en önemli ve hareketli parçasıdır. Bu örgütlerin, değişimlere uyum sağlayacak dengeli ve bütünlük sağlayan bir sisteminin olması gereklidir. Bu sistemin temelini insan oluşturduğu için, değişimlere örgüt ile aynı zamanda ve paralel olarak reaksiyon gösteren personelin varlığı önemli hale gelmektedir. Bu sebeple örgütler yetenekli, bilgili, tecrübeli personelleri örgüte bağlamak, yeni personelleri örgüte yönlendirebilmek ve personelden en üst seviyede yararlanarak içten çalışmalarını sağlamak için yöntemler aramaktadır.

Bu noktada örgütün kimliğiyle personelin kimliğinin bilişsel anlamda bağlanması örgütsel bütünlüğün sağlanmasıyla yani özdeşleşme ile oluşmaktadır. Yöneticiler, örgütsel özdeşleşme ile örgüt dışındaki değişimin

hızına ulaşacak, bu değişimin örgüt sisteminde ve bu sistemi oluşturan insan ögesinde meydana getireceği olumsuzlukları azaltarak, örgütün sistem ve bütünlüğünün sürekli olacağını düşünmektedirler (Tümer, 2010: 1).

Personelin kendini kurumun bir parçası olarak görmesi ve kurum ile ruhsal bir ilişki kurmaları olarak ifade edilen örgütsel özdeşleşme, pozitif ve negatif durumlarda kurumda kalma isteği şeklinde örgütler tarafından istenen bir davranıştır. Örgütsel desteğin bir sonucu olarak özdeşleşme, örgütün başarısında büyük bir öneme sahiptir (Turunç ve Çelik, 2010: 184).

Yirmi birinci yüzyıl yalnızca bilişim bilgisini kazanmayı değil, aynı zamanda bu bilgileri uygulama yeteneği olan kişileri yetiştirme görüşünü de ön plana çıkarmıştır. Bu sebeple okullar sosyal yapının ve insanlığın problemlerine karşı hassas, soru soran ve çözüm bulan, sorumluluk alabilen kişiler yetiştirmek mecburiyetindedir (Shaw 2008'den aktaran: Aksoyalp, 2010: 142). Okullarda öğrencileri yetiştirme görevi öğretmenlerin, okulların örgütsel hedeflerine ulaşması görevi ise okul yöneticilerindir.

Bütün kurumlarda olduğu gibi okullarda da örgütsel hedeflerin gerçekleşmesini engelleyecek problemlerin meydana gelmesi kaçınılmazdır. Okullarda yaşanan problemler arasında idari konular, eğitim öğretim konuları, öğretmen ve öğrenci kaynağının yönetimi gibi konular sıralanabilir (Çınkır, 2010:1028). Okul yöneticilerinin kurumlarında pozitif ortamlar oluşturması moral düzeyini artıracaktır. Böylelikle kurumunda çalışan öğretmenlerin işlerini daha çok benimsemesine yardımcı olacaktır (Bayram ve Aypay, 2012: 60).

Eğitim kurumları içerisinde yöneticiler ile öğretmenler devamlı etkileşim içerisinde. Bu etkileşimde okul yöneticileri; örgütsel hedefleri gerçekleştirebilmek için, öğretmenlerin kuruma bağlılıklarını artırmak, kurum ile özdeşleşmelerini sağlamak, onların gereksinimlerini karşılamak, öğretmenlerin mutlu, verimli ve istekli çalışmalarını sağlamak ve öğretmenler üstünde etkin olmak zorundadır. Öğretmenlerin verimli ve istekli bir şekilde çalışmalarını okulun yapı taşı olan öğrencilere ve sonucunda toplumumuzun geleceğine yansımaları bakımından önem arz etmektedir.

Bu anlamda araştırmada öğretmenlerin özdeşleşme düzeyi ile okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rollerini sergileme düzeyi arasındaki ilişki sorgulanacaktır. Toplumsal bir kurum olan okullarda çalışan öğretmenlerin görev aldıkları okullarda daha aktif ve verimli bir şekilde görev yapmaları bakımından kurum ile özdeşleşmeleri çok önemlidir. Literatür incelendiğinde öğretmenlerin kurum ile bağlılıklarına etki eden etmenleri belirlemek için Kılınçarslan, (2013), Kaya, Balay ve Tınaz (2014) gibi çalışmalar olduğu belirlenmiştir. Bu çalışma ile okul yöneticilerinin öğretimsel liderlikleri ve öğretmenlerin kurum ile özdeşleşme düzeylerinin öğretmenler tarafından ne şekilde algılandığını, okul yöneticilerinin öğretmenlerin kurum ile olan özdeşleşmelerini değerlendirme yetenekleri bakımından büyük yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada öğretmen algılarına göre okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rolleri ile öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmış olup bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

1. Öğretmen algılarına göre okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rollerini yerine getirme düzeyleri nasıldır?
2. Öğretmen algılarına göre öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeyleri nedir?
3. Öğretmen algılarına göre okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rolleri ile öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.2. Araştırmanın Önemi

Gelişme gösteren ve farklılaşan dünyada eğitim kurumlarının toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikli insan gücünü yetiştirebilmesi çok önemlidir. Eğitim kurumlarının bu görevi yerine getirebilmelerinde en önemli görev okul yöneticileridir (Çinkır, 2010: 1028). Okul yöneticilerinin bu görev ve sorumluluğu yerine getirmesinin ise eğitim öğretim sürecini ön planda tutan öğretimsel liderlik rollerini yerine getirme düzeyleriyle sağlanabileceği söylenebilir. Öğretimsel liderlik kavramı, öğretmenler için okulun doyuma ulaştırıcı ve verim güçlerini artırıcı ortamlar haline gelmesini ifade etmektedir. Bunun yanı sıra öğretmen ve öğrencilerin ihtiyaçlarının artması, personel arası yaşanan çatışmalar, teknolojik ilerlemeler, personelin yaşadığı tatminsizlik sonucu kurumdan uzaklaşması gibi durumlar öğretimsel liderlere yeni roller yüklemiştir.

Okulların toplumdaki rolü bakımından öncelikli görevi sosyal gereksinimleri iyi bir şekilde karşılamaktır. Bireylerin görev yaptıkları kurumlar ile bağlarının belirli düzeye gelmesi, personelin örgüt ile özdeşleşme seviyesinin belirlenmesinde büyük önem teşkil etmektedir.

Bu çalışmada, okul yöneticilerinin yöneticilik görevlerinin yanı sıra, kurumda sergiledikleri öğretimsel liderlik rolleri ile öğretmenlerin örgütsel özdeşleşmeleri arasındaki ilişkiyi, öğretmenlerin algılarına göre değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu çalışma; okul yöneticilerinin öğretmen algılarına göre ne düzeyde öğretimsel liderlik rolleri sergilediklerini ve hangi liderlik rollerini sergilediklerinde kurumda daha fazla etki sahibi olduklarını fark etmeleri bakımından önem taşımaktadır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada kullanılan araştırma modeli öğretmen algılarına göre okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rollerini sergileme düzeyleri ile öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik ilişkisel tarama modelidir. Tarama modelleri mevcut durumu ortaya çıkarmayı amaçlayan araştırma görüşleridir. Araştırmaya konu olan durum, kişi veya obje, kendi şartları içerisinde ve olduğu gibi ifade edilmeye çalışılır. İlişkisel tarama modeli birden fazla değişken arasında birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeye yarayan bir araştırma modelidir. Bu çeşit bir düzenlemede, aralarında bağ aranacak değişkenler, ayrı ayrı simgeleştirilir. Ancak bu simgeleştirme, ilişkisel bir çözümlenmeye imkân sağlayacak biçimde yapılmak zorundadır (Karasar, 2011: 81).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Çorum il merkezinde bulunan resmi ilkököl (563) ve ortaokullarında (793) 2013-2014 eğitim-öğretim yılında görev yapan 1356 öğretmenden oluşmaktadır.

Örneklem seçiminde tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Tabakalı örnekleme, sınırları belli olan evrende alt birim gruplarının olduğu durumlarda kullanılır. Örneklem tabakaları ilkököl ve orta okül olarak ayrılmış olup çalışmada Çorum il merkezinde bulunan okül ve öğretmen sayısına göre ilkököl (168) ve ortaokulda (232) görev yapan toplam 400 öğretmen araştırmaya katılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin bilgileri Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan 400 öğretmenin %59’unun erkek ,%94,8’i evli,%40,5’inin 41-50 yaşları arasında olduğu, %63,6’sının 16 yıl ve üzerinde kıdeme sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca bulunduğu okuldaki hizmet süresi 1-5 yıl arasında olan öğretmenler toplam grubun %70’ini oluştururken, yine öğretmenlerin %80’i lisans mezunu ve %58’i ise branş öğretmenlerinden oluşmaktadır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler	Değişkenler	Frekans	Yüzde%
Cinsiyet	Kadın	164	41.0
	Erkek	236	59.0
Medeni Durum	Evli	379	94.8
	Bekâr	21	5.3
Yaş	21-30	27	6.8
	31-40	144	36.0
	41-50	162	40.5
	51 ve üzeri	67	16.8
Meslekteki Kıdem	1-5 yıl	19	4.8
	6-10 yıl	44	11.0
	11-15 yıl	83	20.8
	16-20 yıl	93	23.3
	21 yıl ve üstü	161	40.3
Okuldaki Hizmet Süresi	1-5 yıl	280	70.0
	6-10 yıl	76	19.0
	11-15 yıl	29	7.3
	16-20 yıl	13	3.3
	21 yıl ve üstü	2	.5
Branş	Sınıf Öğretmeni	168	42.0
	Branş Öğretmeni	232	58.0
Öğrenim Durumu	Ön lisans	65	16.3
	Lisans	320	80.0
	Yüksek lisans	15	3.8
	Toplam	400	100.0

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu, okül müdürlerinin öğretim liderliği davranışları ölçeği ve örgütsel özdeşleşme ölçeği kullanılmıştır. Kişisel bilgi formu öğretmenlerin cinsiyet, medeni durum,

mesleki kıdem, bulunduğu okulda çalışma süresi, branş, yaş ve öğrenim durumlarını belirlemeye yönelik 7 sorudan oluşmaktadır. Okul Müdürlerinin Öğretim Liderliği Davranışları Ölçeği, Şişman (1996) tarafından hazırlanmıştır. Ölçeğin güvenirlik katsayısı (α) .92 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise güvenirlik katsayısı (α) .96 olarak tespit edilmiştir. Alt boyutlardaki güvenirlik katsayısı ise .77 ile .95 arasında değişmektedir. Ölçek, okul amaçlarının belirlenmesi ve paylaşılması, eğitim programı ve öğretim sürecinin yönetimi, öğretim süreci ve öğrencilerin değerlendirilmesi, öğretmenlerin desteklenmesi ve geliştirilmesi, düzenli öğretme-öğrenme çevresi ve iklimi oluşturma olmak üzere 5 boyuttan oluşmaktadır. Her boyut 10 madde olmak üzere toplam 50 maddeden oluşmaktadır. Ölçek “hiçbir zaman (1)” dan, “her zaman (5)” a doğru puanlandırılmış likert tipi ölçektir. Ölçeğin puan ranjı 50-250 arasındadır. Ölçekten alınan toplam puanların yüksekliği, okul yöneticisinin öğretimsel liderlik rolünü yerine getirme düzeyini göstermektedir. Ölçek öğretmenlerin, çalıştıkları kurumdaki okul yöneticisinin öğretimsel liderlik davranışlarını ne düzeyde gerçekleştirdiğini ortaya çıkarmaya yöneliktir.

Araştırmada ayrıca Orijinali Van Dick (2004) tarafından geliştirilen “Organizational Identification” ölçeğinin Erel Yetim (2010) tarafından uyarlanan “Örgütsel Özdeşleşme Ölçeği” kullanılmıştır. Van Dick (2004) ölçeği tek boyutta açıklamıştır. 25 maddeden oluşan ölçek beşli likert tipi derecelendirme ölçeği olarak geliştirilmiş olup ölçeğin güvenirlik katsayısı (α) .92 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise örgütsel özdeşleşme ölçeğinin katsayısı hesaplanmış ve .91 olarak bulunmuştur.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının ilk bölümünü oluşturan demografik özelliklerden elde edilen verilerin frekans ve yüzdeleri belirlenmiştir. Öğretmen algılarına göre okul müdürlerinin öğretim liderliği rolünü sergileme düzeyleri ve öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeylerinin belirlenmesinde de yine betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır. Kullanılan ölçeklere uygulanan Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda her iki ölçek maddelerine verilen cevapların normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Bu nedenle demografik değişkenler ile söz konusu ölçeklerin anlamlı fark gösterip göstermediğinin tespit edilmesinde iki kategorili olanlar için Mann Whitney U-testi; ikiden fazla kategorisi olanlar için Kruskal Wallis H-testi uygulanmış olup, okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rolleri ile öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için ise Spearman korelasyon katsayısı hesaplanmıştır..

Betimsel istatistiklerin yorumlanmasında okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rollerine ilişkin öğretmen algıları 1-5 arasında puanlanan “Likert” tipi ölçek kullanılarak belirlenmiştir; “Hiç” (1), “Çok Seyrek” (2), “Arasına” (3), “Çoğu Zaman” (4) ve “Her Zaman” (5). Seçeneklere ait puanların sınırları 1.00-1.80 (1), 1.81-2.60 (2), 2.61-3.40 (3), 3.41-4.20 (4), 4.21-5.00 (5) şeklinde değerlendirilmiş ve elde edilen bulgular bu puan sınırlarında yorumlanmıştır (Sönmez, 2010: 71). Benzer şekilde öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeylerini belirlemek için ise “Kesinlikle Katılmıyorum” (1), “Katılmıyorum” (2), “Kararsızım” (3), “Katılıyorum” (4), “Kesinlikle Katılıyorum” (5) şeklinde seçeneklerden oluşan Likert Tipli ölçek kullanılmıştır. Seçeneklere ait puanların sınırları 1.00-1.79 (1), 1.80-2.59 (2), 2.60-3.39 (3), 3.40-4.19 (4), 4.20-4.99 (5) şeklinde değerlendirilmiş ve elde edilen bulgular bu puan sınırlarında yorumlanmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Okul Yöneticilerinin Öğretimsel Liderlik Rollerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın alt amaçlarından olan “öğretmen algılarına göre okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rollerini sergileme düzeyleri nasıldır?” sorusunu cevaplamak için yapılan analizler sonucu ulaşılan bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Okul Yöneticilerinin Öğretimsel Liderlik Davranış Boyutlarına İlişkin Öğretmen Algılarına Ait Genel Ortalamalar

Öğretimsel Liderlik Davranış Boyutları	\bar{X}	S
Okul Amaçlarının Belirlenmesi ve Paylaşılması	4.14	.73
Eğitim Programı ve Öğretim Sürecinin Yönetimi	4.10	.70
Öğretim Süreci ve Öğrencilerin Değerlendirilmesi	3.97	.78
Öğretmenlerin Desteklenmesi ve Geliştirilmesi	3.50	.98
Düzenli Öğretme-Öğrenme Çevresi ve İklimi Oluşturma	4.07	.95
Okul Müdürlerinin Öğretim Liderliği Davranış Düzeyleri (Toplam)	3.95	.73

Okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rollerini hangi düzeyde sergilediklerini araştırmak amacıyla öğretmenlere 5 boyutla ilgili sorular yöneltilmiştir. Bu boyutlara ait ortalamalar incelendiğinde öğretmenlerin genel olarak “Çoğu zaman” cevabını verdikleri görülmektedir. Her bir boyuttan alınan ortalamalar göz önüne alındığında en az puanın öğretmenlerin desteklenmesi ve geliştirilmesi boyutunun aldığı görülmektedir. Yani öğretmenler okul yöneticilerinin yeterince öğretmenlere destek vermediği ve gelişmelerine yeterince yardımcı olmadığını düşünmektedirler.

“Okul müdürlerinin öğretim liderliği davranışları ölçeği” genel olarak incelenecek olursa ortalama değer $\bar{X}=3.95$ olarak elde edilmiştir. Bu değer öğretmenlerin bu ölçek için “Çoğu zaman” cevabını daha çok verdiklerini göstermektedir.

3.2. Öğretmenlerin Örgütsel Özdeşleşme Düzeylerine İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeylerine ilişkin bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3’te öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme ölçeğine verdikleri cevapların ortalamaları verilmiştir. Bu ortalama değerleri her bir madde için 5’e yaklaşması durumunda öğretmenlerin maddeye katıldıkları ortalamasının 1’e yaklaşması durumunda öğretmenlerin maddeye katılmadıkları anlaşılacaktır. Öğretmenlerin

AKIN KÖSTERELİOĞLU, M. OLUKÇU, E.

özdeşleşme ölçeğine verdikleri cevapların genel ortalaması ele alındığında $\bar{X}=3.64$ olarak görülmektedir ki bu değer öğretmenlerin bu ölçeğe verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin genellikle katılıyorum cevabı verdikleri anlaşılmıştır. Buradan öğretmenlerin en çok katıldığı maddeler incelenecek olursa; en çok katıldıkları maddeler sırasıyla “Okulumun başarılı olmasına yardımcı olmak için benden istenenden daha fazla çaba göstermeyi arzuluyorum.” ($\bar{X}=4.14$), “Okulumun kaderini gerçekten önemsiyorum.” ($\bar{X}=4.06$) ve “Okulumun çalışılabilecek bir yer olduğuna dair samimi hislerim var.”, “Genellikle işteki kararlarımı okulum için sonuçlarının ne olacağını dikkate alarak alırım.” ($\bar{X}=4.00$) maddeleridir. Verilen cevaplardan anlaşılacağı üzere öğretmenlerin çalıştıkları kurumla özdeşleştikleri ve kurum için fedakârlık yapabilecekleri, kurumla ilgili doğru davranış sergileyecekleri söylenebilir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Örgütsel Özdeşleşme Düzeylerine İlişkin Genel Ortalamalar

	\bar{X}	S
1.Paraya ihtiyacım olmasa da okulum için çalışmaya devam ederim.	3.26	1.29
2.Genel olarak okulumda çalışanlar aynı amaca yönelik olarak çalışıyorlar.	3.66	1.03
3.Okulumun çalışanı olmaktan gurur duyuyorum.	3.98	.96
4.Okulumun toplumdaki imajı beni iyi derecede temsil niteliğindedir.	3.88	.98
5.Genellikle başkalarına kendimi “Bu okulda çalışıyorum” veya “Bu okuldayım” şeklinde tanıtırım.	3.90	1.00
6.Genellikle işteki kararlarımı okulum için sonuçlarının ne olacağını dikkate alarak alırım.	4.00	.90
7.Bu okulda çalışan bizler, benzer eğitim kurumlarında çalışanlardan farklıyız.	2.93	1.19
8.Başka bir okul yerine bu okulda çalışmaktan mutluyum.	3.71	1.06
9.Genel olarak okulumun sorunlarını kendi sorunlarım gibi görürüm.	3.93	.78
10.Ben arkadaşlarıma okulumu çalışılabilecek çok güzel bir okul olarak anlatıyorum.	3.85	.98
11.Okulumun başarılı olmasına yardımcı olmak için benden istenenden daha fazla çaba göstermeyi arzuluyorum.	4.14	.80
12.Okulum dışında birilerinin okulumu eleştirdiğini duyduğumda bundan rahatsızlık duyarım.	3.90	1.07
13.Okulumun çalışılabilecek bir yer olduğuna dair samimi hislerim var.	4.00	.93
14.Kariyerimin geri kalanını bu okulda geçirmeyi arzu ederim.	3.62	1.13
15.Okulumun bana sahip çıktığını hissederim.	3.71	.98
16.Okulumun kayıtlarına bakıldığında kendini okuluna adanmış kişilerin başarısı örnek teşkil eder.	3.50	.93
17.Okulumdaki çalışanlarla ortak çok yanım var.	3.67	.91
18.Okulumun benimle ilgili önemli konulardaki, sorunlardaki politikalarını onaylamakta, anlamakta güçlük çekiyorum.	2.74	1.02
19.Okulumla olan ilişkim benim kim olduğumun yalnızca küçük bir parçasıdır.	3.41	1.04
20.Okulum için çalıştığım projelerden başkalarına da bahsederim.	3.83	.82
21.Okulum için çalıştığım projelerden başkalarına da bahsederim.	3.67	.92
22.Okulumda çok az bağlılık hissediyorum.	2.29	1.10
23.Okulumun birçok çalışanlarının üyesi olduklarını hissettikleri büyük bir aile olarak tanımlayabilirim.	3.68	.93
24.Kendimi okulumla kolayca özdeşleştirebilirim.	3.69	.93

Okul Yöneticilerinin Öğretimsel Liderlik Rollerini İle Öğretmenlerin Örgütsel Özdeşleşme Düzeylerinin Belirlenerek Aralarındaki İlişkinin İncelenmesi

25.Okulumun kaderini gerçekten önemsiyorum.	4.06	.84
Genel Ort.	3.64	.43

3.3. Öğretmen Algılarına Göre Okul Yöneticilerinin Öğretimsel Liderlik Rollerini Sergileme Düzeyleri İle Öğretmenlerin Örgütsel Özdeşleşmelerinin İlişkisine Yönelik Bulgular

Spearman korelasyon analizi sonucuna göre öğretmenlerin okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rollerine ilişkin algıları ile örgütsel özdeşleşmeleri arasında pozitif yönde, orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r = .481$, $p < .05$). Bu durum okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rollerinin sergilenme düzeyine ilişkin öğretmenler tarafından hissedilen olumlu algının öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeyini olumlu yönde etkileyebileceği şeklinde yorumlanabilir.

4. TARTIŞMA

Okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rollerini sergileme düzeyine ilişkin öğretmen algılarına yönelik bulgular incelendiğinde; okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rollerini öğretmen algılarına göre çoğunlukla yerine getirdikleri görülmüştür. Buna göre okul yöneticilerinin genel olarak eğitimin temel amaçlarını yerine getirebilmek için çaba gösterdiği, çevresinde meydana gelen değişimlere tepki gösterdiği ve kendini sürekli geliştirdiği yorumu yapılabilir. Okul yöneticilerinin amaçlarının okullarındaki eğitim öğretim sürecini planlama ve bu planı öğretmenlerle paylaşarak öğretmenleri süreç içerisinde değerlendirme, geliştirme, destekleme ile uygun eğitim ortamı oluşturma olduğu söylenebilir. Öğretimsel liderlik rollerini sergileyen okul yöneticilerinin öğretmenlerin tam performansını ortaya çıkarabilmesi ve bu performansı sürekli hale getirmesi beklenir. Literatür incelendiğinde birçok araştırmacının bu bulguyu desteklediği anlaşılmaktadır (Aksoy ve Işık, 2008; Argon ve Mercan, 2009; Arslan Özyurt, 2007; Ayık ve Şayir, 2014; Cengiz, 2015; Demiral, 2007; İnandı ve Özkan, 2006; Kaya, 2008; M. Çelik, 2010; Sağır, 2011; Sağır ve Memişoğlu, 2012; Saygınar, 2006; Serin, 2011; Serin ve Buluç, 2012; Şişman, 2012). Ayrıca Howard-Schwind (2010) okul müdürü ve müdür yardımcılarının kendi algılarına göre de öğretimsel liderlik rollerini yüksek düzeyde gerçekleştirdiği sonucuna ulaşmıştır. Ancak birkaç araştırmada okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rollerini ara sıra ve orta düzeyde sergiledikleri sonucu çıkmıştır (Derbedek, 2008; Gürsun, 2007).

Okul müdürlerinin öğretim liderliği davranışları ölçeğinin alt boyutlarına bakıldığında; okul amaçlarının belirlenmesi ve paylaşılması, eğitim programı ve sürecinin yönetimi, öğretim süreci ve öğrencilerin değerlendirilmesi, düzenli öğretme-öğrenme çevresi ve iklimi oluşturma alt boyutlarının ortalamalarının yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin desteklenmesi ve geliştirilmesi alt boyutunun diğer alt boyutlara göre en az ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Ölçek maddelerine verilen cevaplara bakıldığında en yüksek ortalamaya sahip ilk üç madde sırasıyla derslerin zamanında başlatılmasını ve bitirilmesinin sağlama, birey ve

AKIN KÖSTERELİOĞLU, M. OLUKÇU, E.

gruplar arası çatışmalardan okulun zarar görmesini engelleme, okulun eğitim-öğretim faaliyetleriyle ilgili yıllık faaliyet planı hazırlama olarak bulunmuştur. Bu son madde M. Arslan (2009)'ın çalışma sonucuyla yüksek bir benzerlik göstermektedir. Yine aynı şekilde en düşük ortalamaya sahip üç madde sırasıyla öğretmenlere konferans vermek için okul dışından konuşmacı getirme, özel çaba ve gayretlerinden dolayı öğretmenleri yazılı olarak takdir etme ile gazete ve dergilerde, eğitimle ilgili çıkan önemli yazıları çoğaltarak öğretmenlere dağıtmadır. Okul yöneticilerinin okul yönetimiyle ilgili işleri daha yüksek oranda yerine getirdiği ancak öğretmenlerin desteklenmesi ve geliştirilmesi noktasında yeterli öğretimsel liderlik davranışı gösteremediği şeklinde yorumlanabilir. Edmonds (1979), okul müdürünün öğretim programının hazırlanmasında, öğretmenlerin odaklanmasında ve öğrenci başarılarının değerlendirilmesi gibi önemli konularda daha aktif olmaları gerektiğini belirtmiştir (Aktaran: Hallinger, 1992: 2). Akgün (2001) de yaptığı çalışmada okul yöneticilerinin kendilerini sorumlu hissettikleri yıllık plan, öğretim zamanını koruma gibi görevlerde daha etkin olduklarını, ancak öğretmen ve öğrencilere yönelik etkinliklerde ise daha isteksiz olduklarını, kendilerini bu konularda fazla sorumlu hissetmediklerini belirtmiştir. Okul yöneticilerinin öğretmenlerin mesleki yeterliliklerinin artırılmasında, öğretmenlere kazandırılan becerilerin öğrencilere aktarılmasında ve öğretmenin farklı başarılarının ödüllendirilmesi noktasında öğretimsel liderlik rollerini yeterince sergileyemediği düşünülmektedir. Bu bulgu birçok çalışmayla da benzerlik göstermektedir (Arslan Özyurt, 2007; Demiral, 2007; Hallinger ve Murphy, 1985; Kabeta ve diğerleri, 2015; Sağır ve Memişoğlu, 2012; Serin, 2011; Serin ve Buluç, 2012; Supovitz ve Buckley, 2008; Şişman, 1997 aktaran: Şişman, 2012: 165-166; Tanrıoğen, 2000). İnceler (2005) çalışmasında ilköğretim okulu yöneticilerinin öğretmenlerin mesleki gelişimlerine yönelik öğretimsel liderlik davranışlarını çoğu zaman gösterdikleri sonucuna ulaşmıştır.

Kısaca okul yöneticilerinin eğitim kurumundaki görevlerini yaparken öğretimsel liderlik rollerini de yerine getirdiği söylenebilir. Ancak öğretmenlerin desteklenmesi ve geliştirilmesi boyutunda sergilediği öğretimsel liderlik rollerini tam üstlenemediği görülmektedir. Bu boyutun daha yüksek ortalamaya sahip olması durumunda öğretmenlerin akademik gelişimlerinin ve performanslarının artmasına yardımcı olacağı düşünülebilir. Okul yöneticisinin öğretmenleri desteklemesi ve geliştirmesi eğitimin hedeflerini gerçekleştirmek için okulun her anlamıyla başarısının artmasını sağlar (Kaya, 2008: 38).

Örgütsel özdeşleşme ölçeği puanlarının ortalaması incelendiğinde öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeylerinin “katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmüştür. Buna göre öğretmenlerin kendilerini okulun bir parçası olarak gördüğü, okulun amaçlarını kendi amaçlarından saydığı, okulun geleceği için gerçekten uğraştığı yorumu yapılabilir. Öğretmenlerin ölçek maddelerine verdikleri cevapların ortalamasına bakılacak olursa en yüksek ortalamaya sahip maddeler “okulumun başarılı olmasına yardımcı olmak için benden istenenden daha fazla çaba göstermeyi arzuluyorum.”, “okulumun kaderini gerçekten önemsiyorum.” ve “okulumun çalışılabilecek bir yer olduğuna dair samimi hislerim var.”, “genellikle işteki kararlarımı okulum için sonuçlarının ne olacağını dikkate alarak alırım.” maddeleridir. Ortalamalara bakıldığında öğretmenlerin çalıştıkları okulla aralarında bir bağ oluştuğu, okul için yapabileceklerinin en iyisini yapmaya istekli olduğu ve okulla ilgili doğru davranışlar sergileyecekleri söylenebilir. Yine aynı şekilde en düşük ortalamaya sahip üç madde sırasıyla “okulum çok az bağlılık hissediyorum.”, “okulumun benimle ilgili önemli konulardaki,

sorunlardaki politikalarını onaylamakta, anlamakta güçlük çekiyorum”, “bu okulda çalışan bizler, benzer eğitim kurumlarında çalışanlardan farklıyız.” maddeleridir.

Öğretmenlerin özdeşleşme düzeylerine ilişkin ortalamaların Leblebici (2016), Özgür (2015) ve Nergiz (2015)'in çalışmalarında da “katılıyorum” düzeyinde tespit edildiği ve bu çalışma bulgusuyla benzerlik gösterdiği saptanmıştır. Erel Yetim (2010), eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin ve yöneticilerin örgütsel iletişim ve örgütsel özdeşleşmeleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında benzer bir bulguya rastlanmıştır. Erel Yetim (2010) öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeylerini yüksek olarak tespit etmiştir. Çakınberk ve diğerleri (2011) de çalışmalarında öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeylerini yüksek olarak bulmuştur. H. Arslan ve diğerleri (2005) çalışmalarında ilköğretim öğretmenlerinin örgüte bağlılık-örgütle özdeşleşme düzeylerinin yüksek olduğunu tespit etmiştir. Aynı şekilde Van Dick ve diğerleri (2005) ve Christ, Van Dick, Wagner ve Stellmacher (2003) çalışmalarında öğretmenlerin okulla özdeşleşmelerinin yüksek olduğunu bulmuşlardır. Yıldız (2013) ise ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme ve örgütsel iletişim düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında öğretmenlerin örgütsel özdeşleşmelerini orta düzeyde belirlemiştir. Aynı şekilde Akpınar (2014) çalışmasında öğretmenlerin örgütsel özdeşleşmelerini orta düzeyde tespit etmiştir. Genel olarak araştırma sonucunun literatürle uyum içinde olduğu görülmektedir.

Okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rolleri ile öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeyleri arasında pozitif yönde, orta düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu bulguya göre okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rollerinin artması durumunda öğretmenlerin okulla özdeşleşme düzeylerinin de artacağı söylenebilir. Erdoğan ve Aydınoğlu (2013) öğretmenlerin kurumsal özdeşleşme ve bağlılıklarının algılanan yönetici davranışları açısından incelemesini yaptıkları çalışmalarında, genel olarak okul yöneticilerinin olumlu rollerinin özdeşleşmeyi artırdığını tespit etmiştir. Benzer konulardaki araştırmaların genellikle özdeşleşmeyi de kapsayan örgütsel bağlılık üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Örgütsel bağlılık kısaca özdeşleşmeyi de içinde barındıran üç gruptan oluşmaktadır. Buchanan bu grupları özdeşleşme, sarılma ve sadakat olarak sıralamıştır (Y. Balcı, 2009). Çakınberk ve diğerleri (2011) çalışmasında örgütsel bağlılığı örgütsel özdeşleşmenin bir öncülü olduğunu saptamıştır. Literatürde bu kavramlar arasında tespit edilen yakınlık nedeniyle örgütsel bağlılıkla ilgili çalışmalar da tartışmaya dâhil edilmiştir. Y. Balcı (2009), Serin ve Buluç (2012) çalışmalarında öğretmenlerin öğretimsel liderlik algıları ile örgütsel bağlılıkları arasında orta düzeyde pozitif anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Yine aynı şekilde Buluç (2009), Terzi ve Kurt (2005) da çalışmalarında okul müdürünün yöneticilik davranışlarının, öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları üzerinde etkisi olduğunu tespit etmişlerdir. M. Çelik (2010) de okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik davranışlarının öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarıyla orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit etmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

• Öğretmen algılarına göre okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rollerini “çoğu zaman” yerine getirdikleri tespit edilmiştir. Öğretimsel liderlik alt boyutları incelendiğinde en yüksek ortalamaya sahip alt

AKIN KÖSTERELİOĞLU, M. OLUKÇU, E.

boyutun “okul amaçlarının belirlenmesi ve paylaşılması” olduğu görülmüştür. En düşük ortalamaya sahip alt boyutun ise “öğretmenlerin desteklenmesi ve geliştirilmesi” olduğu saptanmıştır.

• Öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeylerinin “katılıyorum” düzeyinde olduğu saptanmıştır. En yüksek ortalamaya sahip maddenin “okulumun başarılı olmasına yardımcı olmak için benden istenenden daha fazla çaba göstermeyi arzuluyorum.” olduğu görülmüştür. En düşük ortalamaya sahip maddenin “okulumda çok az bağlılık hissediyorum” olduğu saptanmıştır.

• Okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rolleri ile öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeyleri arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına bağlı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilebilir;

• Araştırmada okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rolleri alt boyutlarından “öğretmenlerin desteklenmesi ve geliştirilmesi” alt boyutunun ölçek alt boyutları arasında okul yöneticileri tarafından yerine getirilme düzeyinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu alt boyut kapsamında okul yöneticilerinin farkındalıkları artırılabilir.

• Öğretmenlerin kendilerini geliştirebilecekleri eğitim, konferans gibi çeşitli aktivitelere katılımlarını kolaylaştırıcı ve destekleyici düzenlemeler yapılabilir.

• Öğretmenlerin okula olan bağlılıklarını artıracak düzenlemelerin yapılması sağlanabilir.

• Öğretmenlerin okullarıyla özdeşleşmelerinde okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rollerini sergilemelerinin önemi konusunda farkındalık oluşturulabilir.

• Öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeylerinin artmasının okulun amaçlarına ulaşmasında anahtar rol oynadığı konusunda okul yöneticileri arasında farkındalık oluşturulabilir.

KAYNAKÇA

- Akgün, N. (2001). İlköğretim okulu müdürlerinin öğretimsel liderliği. Yayınlanmamış doktora tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Akpınar, A. (2014). Okullardaki insan ilişkileri düzeyi ile öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeyleri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Aksoy, E. ve Işık, H. (2008). İlköğretim okul müdürlerinin öğretim liderliği rolleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 19, 235-249.
- Aksoyalp, Y. (2010). 21. Yüzyılda okul yöneticisinin niteliği: öğretim liderliği. *The Journal Of SAU Education Faculty*, 20, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 140-150.
- Argon, T. ve Mercan, M. (2009). İlköğretim okul yöneticilerinin öğretim liderliği rollerini gerçekleştirebilme düzeyleri. 1. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi, 1-3 Mayıs, Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Argyris, C. (1976). Leadership, learning, and changing the status quo. *Organizational Dynamics*, 4(3), 29-43.
- Arslan Özyurt, G. (2007). Okul müdürlerinin öğretimsel liderlik anlayışı ile öğretmenlerin mesleki tükenmişliğinin karşılaştırılması: Çaycuma alan araştırması örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, T.C. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.

- Arslan, M. (2009). Yeni ilköğretim programının uygulanmasında ilköğretim okulu yöneticilerinin öğretimsel liderlik rollerine ilişkin öğretmen görüşleri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ayık, A.ve Şayir, G. (2014). İlköğretim kurumlarında görevli okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 18(60), 15-29.
- Balcı, Y. (2009). “İlköğretim okullarında çalışan öğretmen ve yöneticilerin örgütsel bağlılığı ile yöneticilerin öğretimsel liderlik ve dönüştürücü (transformatif) liderlik davranışları arasındaki ilişkilerin analizi”. Yayımlanmamış doktora tezi, T.C. Ege Üniversitesi, İzmir.
- Bass, B. M. (1990). From transactional to transformational leadership: Learning to share the vision. *Organizational Dynamics*, 18(3), 19-31.
- Bayram, F. ve Aypay, A. (2012). İlköğretim okullarında müdür etkililiği, okul iklimi ve öğrenci kontrol ideolojileri arasındaki ilişki. *Eğitimde Politika Analizi Dergisi*, 1(1), 49-63.
- Bennis, W. and Nanus, B. (1985). *Lideres las cuatro claves del liderazgo eficaz*. Nueva York: Harper & Row Publishers.
- Buluç, B. (2009). Sınıf öğretmenlerinin algılarına göre okul müdürlerinin liderlik stilleri ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 15(57), 5-34.
- Cengiz, F. (2015). “Okul müdürlerinin öğretim liderliği davranışlarının öğretmenlerin iş doyumuna etkisi”. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Christ, O., Van Dick, R., Wagner, U. And Stellmacher, J. (2003). When teachers go the extra mile: Foci of organisational identification as determinants of different forms of organisational citizenship behaviour among school teachers, *British Journal of Educational Psychology*, 73, 329-341.
- Çakınberk, A., Derin, N. ve Demirel, E.T. (2011). Örgütsel özdeşleşmenin örgütsel bağlılıkla biçimlenmesi: Malatya ve Tunceli özel eğitim kurumları örneği. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 89-121.
- Çelik, M. (2010). Öğretmen görüşlerine göre okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik davranışı ile öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları analizi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, T.C. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Demirel, E. (2009). İlköğretim okul müdürlerinin öğretimsel liderlik özelliklerinin öğretmenlerin özyeterlilikleri üzerindeki etkileri (Bursa ili örneği). Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Döş, İ. (2013). Mutlu Okul. *Eğitim ve Bilim*, 38(170), 267-280.
- Erdoğdu, M. Y. ve Aydınadağ, Z. (2013). Öğretmenlerin kurumsal özdeşleşme ve bağlılıklarının algılanan yönetici davranışları açısından incelenmesi. *İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 158-172.
- Erel Yetim, E. A. (2010). Genel liselerde örgütsel iletişim ile öğretmenlerin örgütsel özdeşleşmeleri arasındaki ilişki. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, T.C. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Fullan, M. (2002). The Change Leader. *Educational Leadership*, 16-21.
- Gürsun, Y. (2007). İlköğretim okul müdürlerinin öğretmenler tarafından algılanan öğretimsel liderlik rolleri ile iletişim tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Kartal ilçesi örneği). Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, T.C. Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Hallinger, P. (1992). The evolving role of American principals: from managerial to instructional to transformational leaders. *Journal of Educational Administration*, 30(3), 35-14.
- Howard-Schwind, M., B.F.A. and M.Ed., (2010). Instructional leadership responsibilities of assistant principals in large Texas high schools. Unpublished doctoral dissertation. University Of North Texas
- İnandı, Y. ve Özkan, M. (2006). Resmi ilköğretim okulları ve liselerde görev yapan yönetici ve öğretmenlerin görüşlerine göre müdürler ne derece öğretim liderliği davranışları göstermektedir?. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 123-149.

- İnceler, S. (2005). İlköğretim okulu yöneticilerinin öğretmenlerin mesleki gelişimlerine yönelik öğretimsel liderlik davranışları. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Kabeta, R. M., Manchishi, P. C. and Akakandelwa, A. (2015, April). Instructional leadership and its effect on the teaching and learning process: The case of head teachers in selected basic schools in the central province of Zambia. *International Journal of Science and Research*, 4(4), 1876-1884.
- Kaya, G. (2008). “Ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlere göre okul müdürlerinin öğretim liderliği davranışları ile karar verme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi”. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, T.C. Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Kaya, A., Balay, R. ve Tınaz, S. (2014). Yönetici ve öğretmenlerin yönetsel etkililik ve örgütsel bağlılık algıları arasındaki ilişki. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 79-97.
- Kılınçarslan, S. (2013). “Okul yöneticilerinin liderlik stilleri ile öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (İzmir ili Karabağlar ilçesi örneği)”. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, T.C. Okan Üniversitesi, İstanbul.
- Leblebici, E. (2016). Öğretmen algılarına göre meslek liselerinde örgütsel imaj, örgüt kültürü ve örgütsel özdeşleşme arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mevlana Üniversitesi, Konya.
- Nergiz, F. (2015). Öğretmenlerde örgütsel adalet, örgütsel özdeşleşme ve işten ayrılma niyetleri arasındaki ilişki (Kahramanmaraş ili Türkoğlu ilçesi örneği). Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, T.C. Zirve Üniversitesi, Gaziantep.
- Özgür, E. Ö. (2015). Algılanan örgütsel prestij, örgütsel özdeşleşme ve öğrenci başarısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mevlana Üniversitesi, Konya.
- Riketta, M., (2005), Organizational identification: a meta-analysis. *Journal of Vocational Behavior*, 66, 358-384.
- Sağır, M. (2011). İlköğretim okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rolleri ve karşılaştıkları sorunlar. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, T.C. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Sağır, M. ve Memişoğlu, S. P. (2012). İlköğretim okulu yöneticilerinin öğretimsel liderlik rollerine ilişkin öğretmen ve yönetici algıları. *Eğitim ve Öğretim Araştırma Dergisi*, 1(2), 1-12.
- Saygınar, M.S. (2006). Hava sınıf okulları ve teknik eğitim merkezi komutanlığında görev yapan okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik davranışları. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Serin, M. K. (2011). İlköğretim kurumlarında öğretimsel liderlik ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişki (Konya ili örneği). Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Serin, M. K. ve Buluç B. (2012). İlköğretim okul müdürlerinin öğretim liderliği davranışları ile öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 18(3), 435-459.
- Sönmez, A. (2010). Ortaöğretim oku müdürlerinin öğretmenler tarafından algılanan durumsal liderlik stilleri ile öğretimsel liderlik rolleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Bahçelievler örneği). Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, T.C. Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Supovitz, J. and Buckley, P. (2008 March). *The Practice and Process of Instructional Leadership*, University of Pennsylvania, AERA, New York.
- Şahin, S. (2011). Öğretimsel liderlik ve okul kültürü arasındaki ilişki (İzmir ili örneği), *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(4), 1909-1928.
- Şirin, Y. (2016, February). Organizational justice, organizational trust and organizational identification perceptions of physical education teachers, Kahramanmaraş Sutcu Imam University, School of Physical Education and Sports. *International Journal of Business and Social Science*, 7(2), 126-133.
- Şişman, M. (2012). *Öğretim liderliği* (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Tanrıoğen, A. (2000). Temel eğitim öğretmenlerinin okul müdürlerinden bekledikleri öğretimsel liderlik davranışları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 7, 67-73.
- Turunç, Ö. ve Çelik, M. (2010). Çalışanların algıladıkları örgütsel destek ve iş stresinin örgütsel özdeşleşme ve iş performansına etkisi. *Yönetim ve Ekonomi Celal Bayar Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(2), 183-206.

Okul Yöneticilerinin Öğretimsel Liderlik Rollerini İle Öğretmenlerin Örgütsel Özdeşleşme Düzeylerinin Belirlenerek Aralarındaki İlişkinin İncelenmesi

- Tümer, E. (2010). İşletmelerde örgütsel adalet ve örgütsel özdeşleşme: Esenboğa Havalimanı'nda bir uygulama. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, T.C. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Van Dick, R., Wagner, U., Stellmacher, J. and Christ, O. (2005). Category salience and organizational identification, *The British Psychological Society, Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 78, 273-285.
- Yıldız, K. (2013). Öğretmenlerin örgütsel özdeşleşmeleri ile örgütsel iletişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(1), 251-272.
- Yılmaz, E. (2010). İlköğretim okulu müdürlerinin öğretimsel liderlik rolleri ile etkili okul arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, T.C. Gazi Üniversitesi, Ankara.